

FI lausuntopyyntö VV

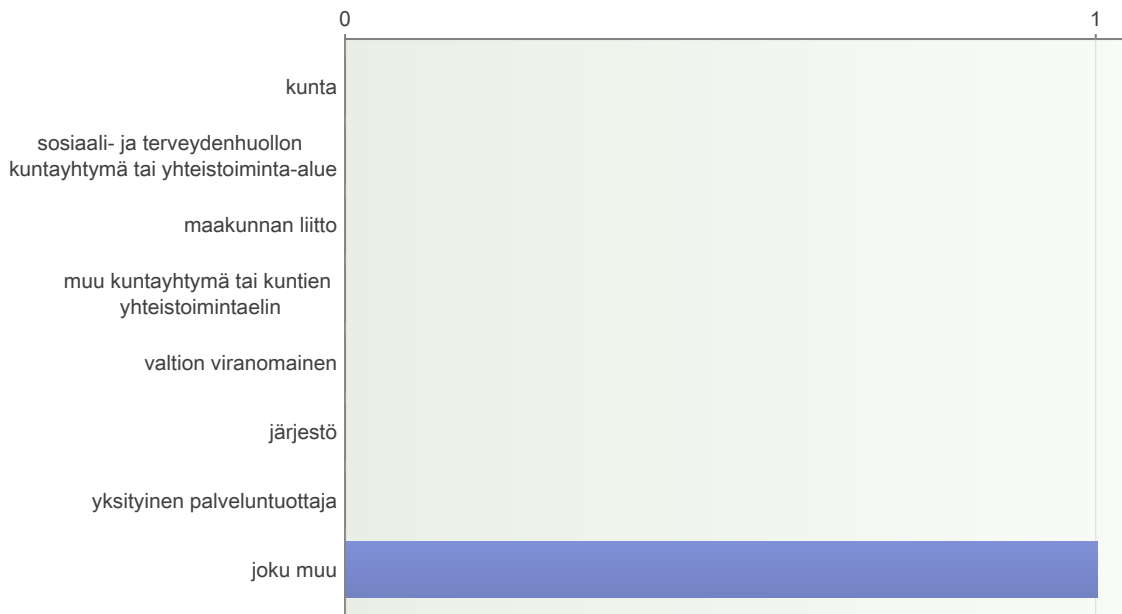
1. TAUSTATIEDOT

Vastaajien määrä: 1

Vastaajatahon virallinen nimi	Vastauksen kirjanneen henkilön nimi	Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot	Lausuntopyynnön käsittelypäivämäärä toimielimessä	Toimielimen nimi
Jyväskylän yliopisto	Marjo Havila	marjo.havila@jyu.fi	27.3.2017	Rehtori/Lausuntoa ovat valmistelleet sosiaalityön professorit Marjo Kuronen ja Kati Närhi sekä yhteiskuntapolitiikan professori Teppo Kröger, yhteyshenkilönä Marjo Kuronen, email. marjo.kuronen@jyu.fi)

2. Onko vastaaja

Vastaajien määrä: 1

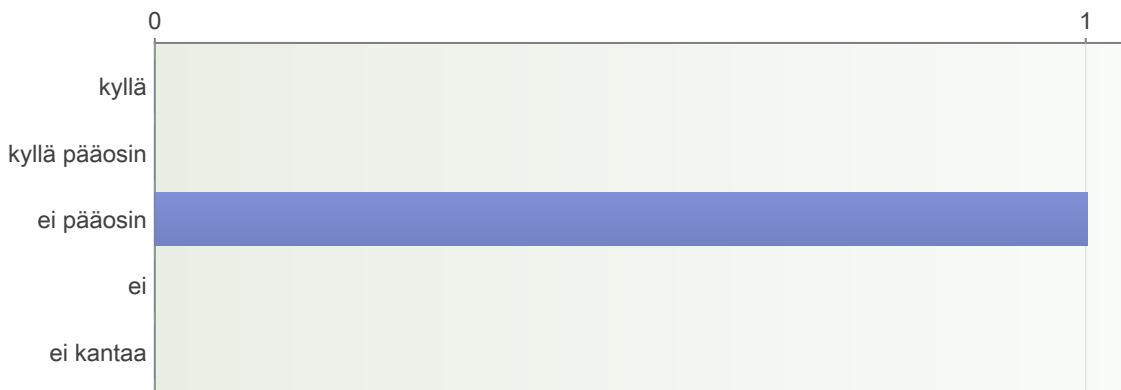

Avoimet vastaukset: joku muu

- yliopisto

3. 1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

Vastaajien määrä: 1

4. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Aiempaa maakunta- ja sote -lakiesityspakettia kommentoimassa totesimme, että todennäköisesti esitys ei tule kaventamaan väestön terveys- ja hyvinvointieroja niillä tiedoilla, joita uudistuksesta on tässä vaiheessa saatavissa. Vaarana on, että tapahtuu pikemminkin päinvastoin. Esitys valinnanvapauslainsäädännöksi vahvistaa aiemmin esitettyä kantaa. Lakiesityksessä ja sen perusteluissa on useita epäselvyyksiä ja vaikeasti hahmotettavia kohtia, jotka liittyvät mm. eri tahojen keskinäisiin vastuisiin ja yhteistyöhön asiakkaiden tarvitsemien palveluiden turvaamisessa (palveluntuottajien keskinäiset vastuut, sosiaali- ja terveyskeskuksen ja liikelaitoksen keskinäiset vastuut, maakunnan järjestämisvastuu ja vastuu palveluntuottajien valvonnassa jne.). Kuten ehdotukseen liitetty vaikutusarviointi osoittaa, ehdotus ei ole kiinnittänyt riittävästi huomiota siihen, kuinka palvelujen saatavuudessa pystytään turvaamaan kansalaisten yhdenvertaisuus. Juuri palvelujen yhdenvertainen saatavuus on kansalaisten näkökulmasta ratkaisevassa asemassa eikä nykyinen ehdotus takaa sitä millään tavoin.

Toinen erittäin keskeinen kysymys palvelujen käytön ja asiakkaiden yhdenvertaisuuden näkökulmasta ovat palvelumaksut: kuinka paljon palveluista joutuu maksamaan ja kuka asiakasmaksut päättää ja millä perusteella? Myös tämä on kansalaisten näkökulmasta ratkaiseva kysymys, joka tulee vaikuttamaan merkittävästi eri väestöryhmien mahdollisuuksiin käytännössä käyttää tarvitsemiaan palveluja, mutta ehdotus ei ole kiinnittänyt tähän asiaan juuri lainkaan huomiota.

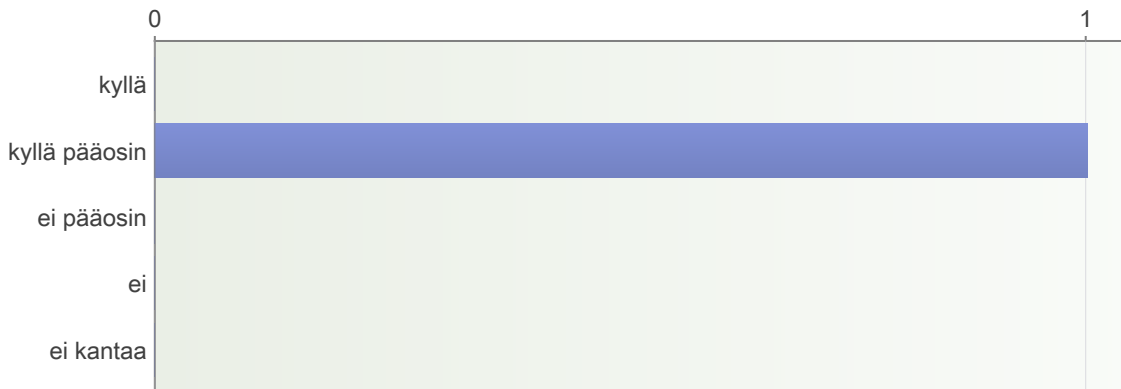
Ehdotuksessa maakunnat veloitetaan yhtiöittämään palvelutuotantonsa, mutta palvelujen järjestämisen ja tuottamisen erottaminen toisistaan ei tosiasiaa lainkaan edellytä palvelutuotannon yhtiöittämistä. Esimerkiksi Norjassa, Tanskassa ja Isossa-Britanniassa nämä palvelut tuotetaan edelleen julkisen organisaation toimesta. Tilaaja-tuottaja –malli voidaan siten aivan hyvin toteuttaa, vaikka maakuntien oma palvelutuotanto jätettäisiin niiden omaksi toiminnaksi ilman yhtiöittämistä. Pakkoyhtiöittäminen olisi kansainvälisesti erittäin poikkeuksellinen toimenpide ja siihen sisältyy ennakoimattomia riskejä, joita ei ole mitään syytä ottaa ainakaan ilman näiden riskien huolellista analysointia ja täydellistä eliminointia. Pakkoyhtiöittämisestä luopuminen ei sinänsä estä eikä haittaa yritysten ja järjestöjen merkittävää roolia palvelujen tuotannossa eikä millään tavoin vaikeuta valinnanvapauden toteutumista, pikemminkin päinvastoin: muissa maissa asiakkaille on jätetty aito valinnanmahdollisuus julkisen ja yksityisen palvelun välillä, mutta pakkoyhtiöittäminen johtaisi siihen, että asiakas voi valita vain yksityisen ja yksityisen palvelun välillä.

Monilta osin nyt lausunnolla oleva lakiesitys näyttääkin palvelevan enemmän yksityisten palveluntuottajien etuja

kuin tavoitetta kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja ja parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta.

5. 2. Edistääkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

6. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Oikea vaihtoehto tässä olisi osittain, joidenkin asiakkaiden kohdalla, mutta sellaista ei ole valittavana. Ehdotuksessa positiivista on huomion kiinnittäminen asiakkaiden itsemääräämiseen ja vaikutusmahdollisuuksiin ja niiden edistäminen. Henkilökohtaisen budjetin tekeminen kaikkien vanhusten ja vammaisten oikeudeksi on merkittävä palvelujärjestelmän uudistus, joka edistää merkittävästi palvelujärjestelmän uusiutumista ja asiakkaiden itsemääräämistä. Oikeus valita työntekijä on myös myönteinen uudistus, sillä henkilökunnan jatkuva vaihtuvuus ja kontrolloimattomuus on nykyisin palvelujärjestelmän merkittävä ongelma. Lakiesitys painottaa kuitenkin lähinnä palvelun tuottajan valintaa, kun tärkeämpää asiakkaalle luultavasti ovat palvelujen sisällöt, hyvä saavutettavuus, ammatillinen osaaminen, kohtelu jne. joita on vaikeaa arvioida palvelun tuottajan valintatilanteessa. On myös tärkeää muistaa, että kaikilla palveluiden tarvisijoilla ei ole kykyä ja jaksamista toimia rationaalisia valintoja tekevänä kuluttaja-asiakkaana.

7. 3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

Vastaajien määrä: 1

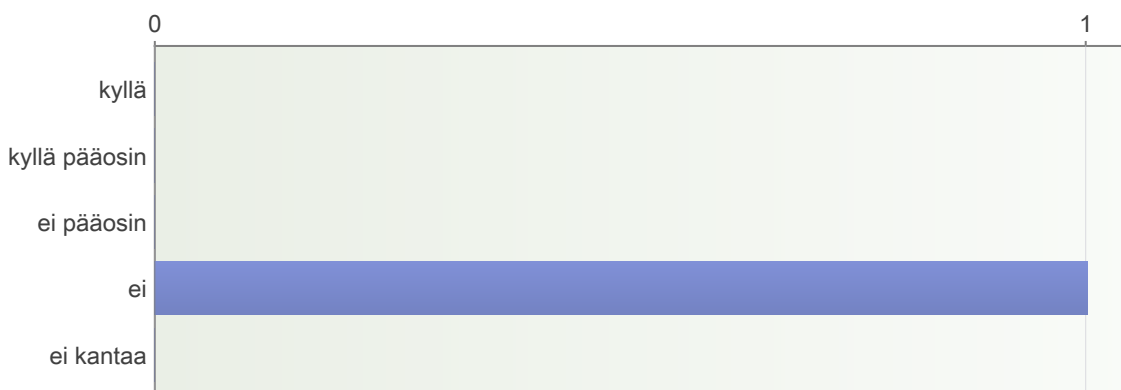
8. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Kyllä ja ei (annetuista vaihtoehdoista on mahdoton valita) riippuen siitä, mistä palveluista puhutaan. Sosiaali- ja terveydenhuollossa on hyvin erilaisia palveluita ja palvelutarpeita eikä tähän kysymykseen voi siksi näin yleisellä tasolla vastata. Näyttäisi myös siltä, kuten jo edellä totesimme, että lakiesityksessä keskeistä on palvelun tuottajan valinta, ei niinkään asiakkaan aito mahdollisuus vaikuttaa palveluiden sisältöihin. Valinnanvapaus on vaarassa toteutua enemmän palvelun tuottajien kuin niiden tarvitsijoiden ja käyttäjien ehdoilla. Valtiosääntöoikeudellinen arviointi kiinnittää huomiota siihen, että mahdollisuudet saattavat olla erilaiset eri maakunnissa. Ne luultavasti ovat erilaiset myös eri asiakasryhmillä. Erityisesti tiettyjen sosiaalihuollon palveluiden ja asiakasryhmien osalta asiakkaan valinnan mahdollisuuksien toteutumista on syytä epäillä.

9. 4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteensovitetTUja palveluita?

Vastaajien määrä: 1

10. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

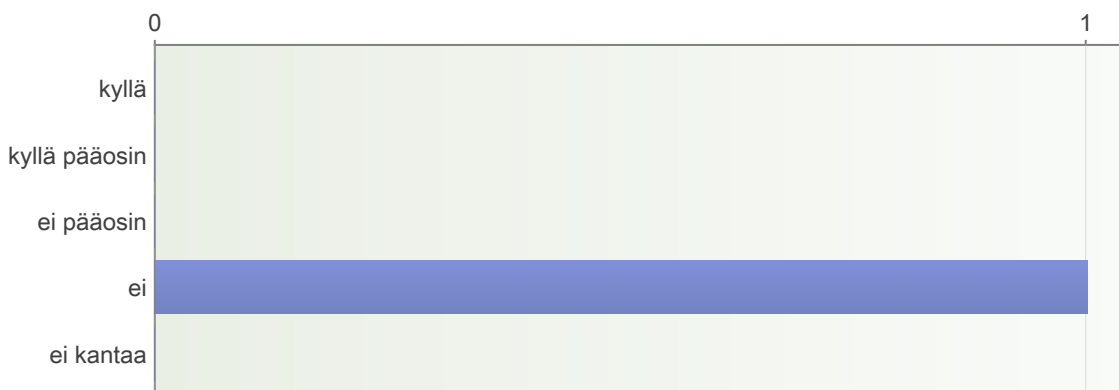
- On syytä epäillä, että yksityiset palveluntuottajat, jotka toimivat liiketoimintaperiaatteella ja pyrkivät voitontavoitteluun, tarjoavat asiakkaalle vain itse tuottamia palveluita, vaikka asiakkaan palvelutarve voisi edellyttää useiden palveluntuottajien palveluiden käyttämistä ja niiden saumatonta yhteensovittamista. Yksityiset palveluntuottajat eivät myöskään välttämättä ole tietoisia muiden palveluntuottajien tarjoamista palveluista, eikä niiltä voi sitä edellyttää.

Laaja-alaisten palvelutarpeiden arviointi ja palveluiden yhteensovittaminen tulee kuulua virkavastuulla toimivalle ammattilaiselle, ei yksityisille palveluntuottajille.

Lakiesityksen 15§ perusteluissa määritellään laajennettuun perustasoon ja suoran valinnan piiriin kuuluvat sosiaalihuoltolain mukaiset sosiaalipalvelut. Perusteluissa todetaan, että tilapäiset ja lyhytaikaiset palvelutarpeet kuuluvat sosiaali- ja terveystieteiden keskukselle, kun taas asiakas on ohjattava maakunnan liikelaitokseen laaja-alaisten palvelutarpeiden arviointiin, jos asiakkaalla on monia yhtäaikaista tuen tarpeita, palvelutarve on toistuva tai sen voidaan olettaa kestävä useita viikkoja. Perusteluissa todetut palvelut: 1) sosiaalityö, 2) sosiaaliohjaus, 3) sosiaalinen kuntoutus, 4) perhetyö, 5) kotipalvelu, 6) kotihoito, 7) asumispalvelut, 8) laitospalvelut, 9) liikkumista tukevat palvelut, 10) päihdetyö, 11) mielenterveystyö, 12) kasvatus- ja perheneuvonta, 13) lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta ja 14) muut sosiaalihuoltolain 11 §:n mukaisiin tarpeisiin vastaavat asiakkaan hyvinvoinnille välttämättömät sosiaalipalvelut) harvoin ovat näin lyhytaikaisia tai tilapäisiä. Tältä osin jaottelu on epäselvä ja kaipaa täsmentämistä. Kyseinen pykälä on vielä valmistelultaan keskeneräinen ja siinäkin todetaan kriteereiden tarkentamisen tarve. Nähdäksemme perusteluissa mainitut sosiaalihuoltolain 14 §:n 1 momentin mukaiset palvelut tulisi aina kuulua maakunnan (liikelaitoksen) vastuulle ja niitä koskevat päätökset tulee tehdä viranomaisvastuulla asiakkaan oikeusturvan toteutumiseksi. Tämä ei sulje pois sitä, etteikö asiakkaalla voisi olla mahdollisuutta valita palveluntuottaja ja/tai työntekijä.

11. 5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

Vastaajien määrä: 1

12. Vapaamuotoiset huomiot.

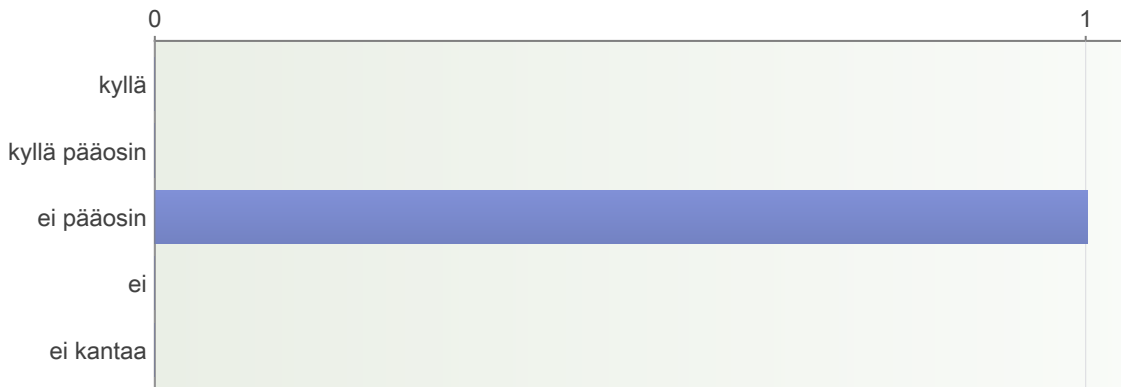
Vastaajien määrä: 1

- Esitetty malli aiheuttaa suuren riskin kustannusten kasvamiseen ainakin kolmesta eri syystä:
  - Ensinnäkin mallissa on otettu keskeiseksi tavoitteeksi palvelutarjonnan lisääntyminen, mikä tarkoittaa käytännössä palvelujen lisääntymistä, mikä tarkoittaa väistämättä kustannusten lisääntymistä.
  - Toiseksi useamman rinnakkaisen sosiaali- ja terveyskeskusverkoston rakentaminen tulee aiheuttamaan huomattavat lisäkustannukset nykytilanteeseen verrattuna.
  - Kolmanneksi sosiaali- ja terveyskeskuksille tulee olemaan taloudellisesti hyvin houkuttelevaa siirtää mahdollisimman suuri osa asiakkaista ja heidän palveluistaan erityistason yksiköiden vastuulle, mikä aiheuttaa erittäin suuren riskin kustannusten merkittävälle kasvulle.

Sekä THL:n toteuttama arviointi (ennen valinnanvapauslainsäädäntöesityksen antamista), että luonnos valtiosääntöoikeudelliseksi arvioinniksi (15.2.) suhtautuvat kustannussäästöihin hyvin epäillen. Jälkimmäisessä todetaan mm. ”Sote-uudistuksen säästötavoitteen näkökulmasta valinnanvapausmallin myötä säästöjen toteutuminen on epävarmaa. Valinnanvapausmalli tarjoaa mahdollisuuksia menokehityksen hillitsemiseen. Säästötavoitteet ovat kuitenkin huomattavat. Valinnanvapausjärjestelmän toteuttamiseen liittyy paljon kustannuskehitykseen vaikuttavia epävarmuustekijöitä. Tehokkuushyötyjen saavuttaminen kilpailun kautta on epävarmaa ja edellyttää markkinoiden käynnistymisen, muodostumisen, ja ohjaamisen onnistumista. Valinnanvapausmalli sisältää myös mahdollisesti kustannuksia kasvattavia elementtejä.” Siinä varoitetaan myös yksityisten yritysten mahdollisesta ”kermankuorinnasta”, joka aiheuttaisi kustannusten lisäystä. Näihin arvioihin on helppo yhtyä ja ne on syytä ottaa vakavasti sekä tämän lain että koko sote -uudistuksen jatkovalmistelussa.

13. 6. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Vastaajien määrä: 1

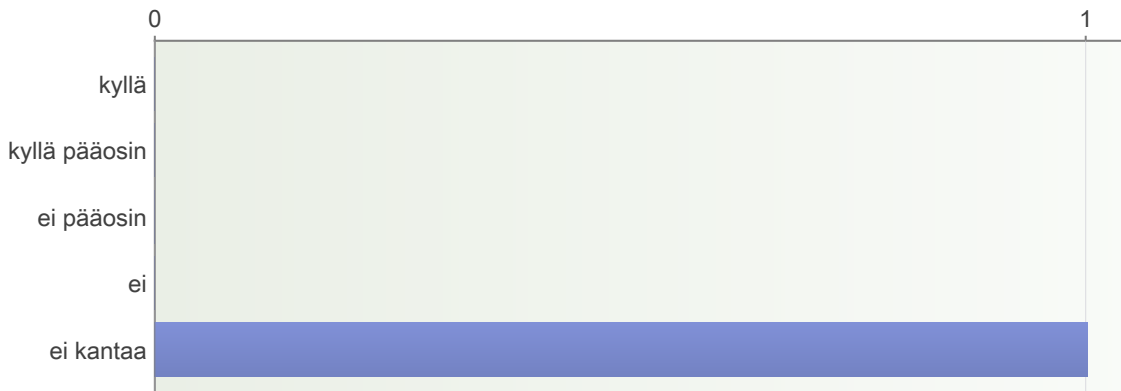
14. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Valinnanvapausesityksessä todella iso osa palvelutuotannosta siirtyy demokraattisen maakunnallisen päätöksenteon ulkopuolelle puhumattakaan siitä, että maakunnan alueella sijaitsevien kuntien asukkailla ja kuntapäätäjillä olisi mahdollisuus vaikuttaa palveluiden järjestämisen tapaan ja sisältöihin. Asukas- ja asiakasdemokratian kannalta Kuntien vanhus- ja vammaisneuvostot eivät toimi enää tilanteessa, jossa sote-palvelut siirtyvät maakuntien vastuulle. Jokaiseen maakuntaan on perustettava lakisääteinen sote-asiakasneuvosto ja asiakkaiden on oltava vahvasti edustettuina myös kaikissa maakuntien päätöksentekokoelimityksissä. Uuden sote-järjestelmän suunnittelun ja toteutuksen on noudatettava vammaisliikkeen periaatetta "nothing about us without us".

15. 7. Edistääkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?

Vastaajien määrä: 1

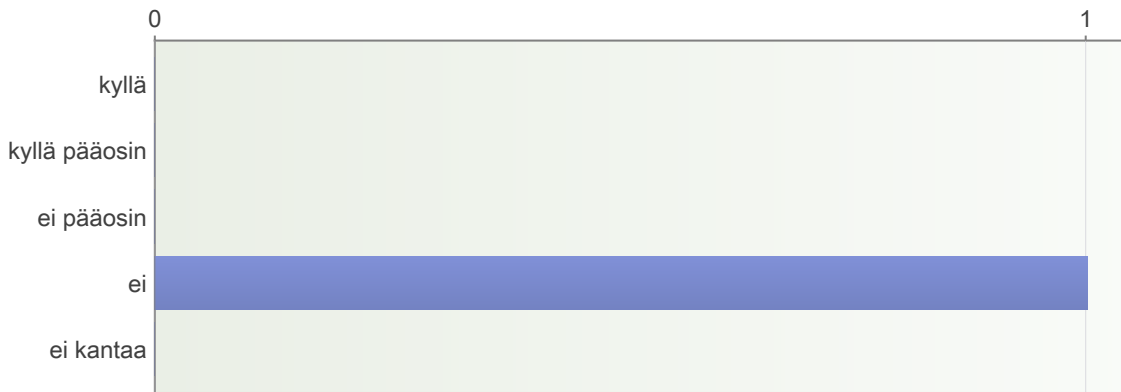
16. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Toimintatavat varmasti tulisivat muuttumaan ja mahdollisesti syntyy myös uusia palveluinnovaatioita, mutta on erittäin vaikeaa arvioida, muuttuisivatko ne palvelun tarvisijoiden ja käyttäjien kannalta myönteiseen suuntaan. Tästä lukuisat asiantuntijat ovat esittäneet erittäin tärkeitä, huomionarvoisia ja kriittisiä kommentteja, jota on syytä ottaa vakavasti.

17. 8. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauseläkeluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystalvuluista. 8a. Ovatko säännökset suoran valinnan palveluista riittävän selkeitä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat yhtiöitettävien valinnanvapaustalvuluiden piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

18. Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?

Vastaajien määrä: 1

- Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote -keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?

Suoran valinnan palveluita koskeva 15§ on vielä lakiesityksessä keskeneräinen, ja siihen on lisätty jatkovalmistelua koskevia huomioita, joten selvästikin asia vaatii jatkovalmistelua (ks. myös vastaus kysymykseen 4).

Esitys käyttää monia käsitteitä, joita ei ole määritelty riittävän selvästi suhteessa toisiinsa, näihin käsitteisiin sisältyy myös joitain sisällöllisiä ongelmia. Esimerkiksi jaottelussa ”perustaso”, ”laajennettu perustaso”, ”erityistaso” jää epäselväksi, missä näiden rajat menevät. Lisäksi jos puhutaan ”suoran valinnan palveluista” tulee loogisuuden vuoksi puhua myös ”epäsuoran valinnan palveluista”; jos jälkimmäistä käsitettä ei kuitenkaan haluta ottaa käyttöön, ei silloin tule käyttää ensimmäistäkään vaan kehittää sille vaihtoehtoinen termi. Suun terveydenhoidon osalta pykälässä esitetty määrittely luultavasti on selkeä, mutta ei muiden terveyspalveluiden ja erityisesti sosiaalipalveluiden osalta.

Laajennetun perustason sosiaalipalveluiden osalta tekstissä käytetään mm. määritelmää ”asiakkaan tilapäisesti ja lyhytaikaisesti tarvitsemat sosiaalihuoltolain 14 §:n 1 momentin mukaiset palvelut”. Tässä olisi tärkeää tarkemmin määritellä mitä on tilapäinen ja lyhytaikainen. Useimmat kyseisessä sosiaalihuoltolain pykälässä mainitut palvelut harvoin ovat vain tilapäisiä ja lyhytaikaisia. Näiden osalta ei myöskään ajatella tarvittavan palvelutarpeen arviointia, ainoastaan neuvontaa ja ohjausta. Käytännössä tilanne todennäköisesti olisi kuitenkin sellainen, että asiakas jouduttaisiin hyvin monissa tapauksissa ohjaamaan maakunnan liikelaitokseen, jossa arvioitaisiin ensin palvelutarve ja ohjattaisiin sen jälkeen palveluihin - esimerkiksi saamaan kotipalvelua, sosiaalista kuntoutusta, ehkäisevää toimeentulotukea tai vammaispalveluja. Asiointi sote-keskuksessa jäisi useimpien ihmisten osalta turhaksi portaaksi ja hidastaisi varsinaista avun saamista. Ilman palvelutarpeen arviointia sote-keskuksen ei ole mahdollista ohjata asiakasta suoraan oikean palvelun piiriin, pelkkä ohjaus ja neuvonta ei useinkaan ole riittävää.

Nähdäksemme perusteluissa mainitut sosiaalihuoltolain 14 §:n 1 momentin mukaiset palvelut tulisi aina kuulua maakunnan (liikelaitoksen) vastuulle, ne edellyttävät palvelutarpeen arviointia ja niitä koskevat päätökset tulee tehdä viranomaisvastuulla asiakkaan oikeusturvan toteutumiseksi.

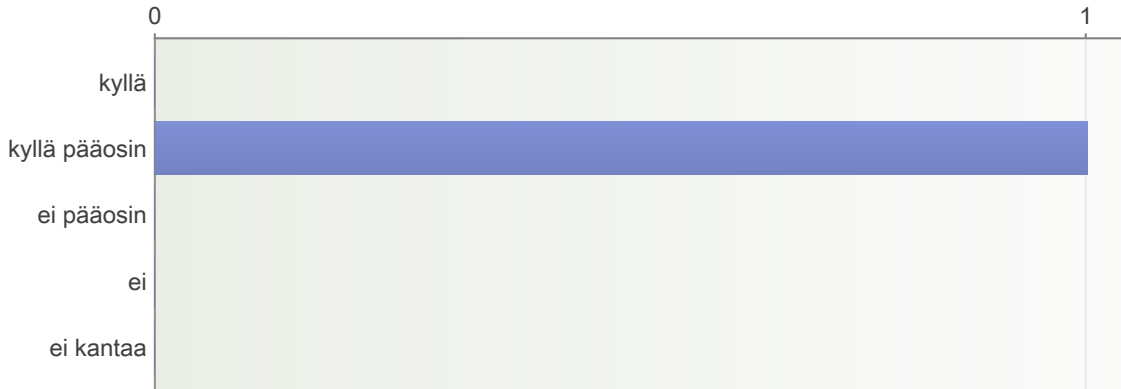

19. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

20. 8b. Turvaako maksusetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

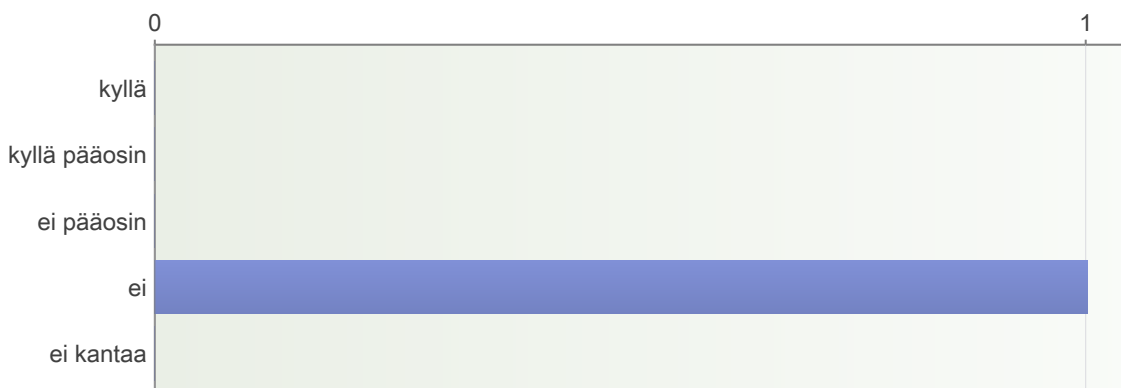
21. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Luvussa 7 on pykälä, joissa esitetään, että maakunta voi asettaa vaatimuksia ja ehtoja palveluiden tuottajille ja esitetään myös sopimusten tekemisestä ja purkamisesta. 31 § todetaan, että maakunta voi asettaa palvelujen laatua, voimavaroja ja saatavuutta sekä palveluketjuja ja palvelujen yhteensovittamista koskevia ehtoja, jotka suoran valinnan palvelun tuottajan on täytettävä. Ilmeisesti maakunnalla on riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet palveluntuottajien valinnassa, jos ne haluavat näitä mahdollisuuksia täysimittaisesti käyttää. Sen sijaan on vaikeaa arvioida, onko maakunnilla riittävät vaikutusmahdollisuudet palveluntuottajien perimiin maksuihin ja ylipäätään maksusetelijärjestelmän kustannuksiin.

22. 8c. Onko maksusetelijärjestelmässä sote-keskuksen oikeuksista ja velvollisuuksista säädetty tarkoituksenmukaisesti?

Vastaajien määrä: 1

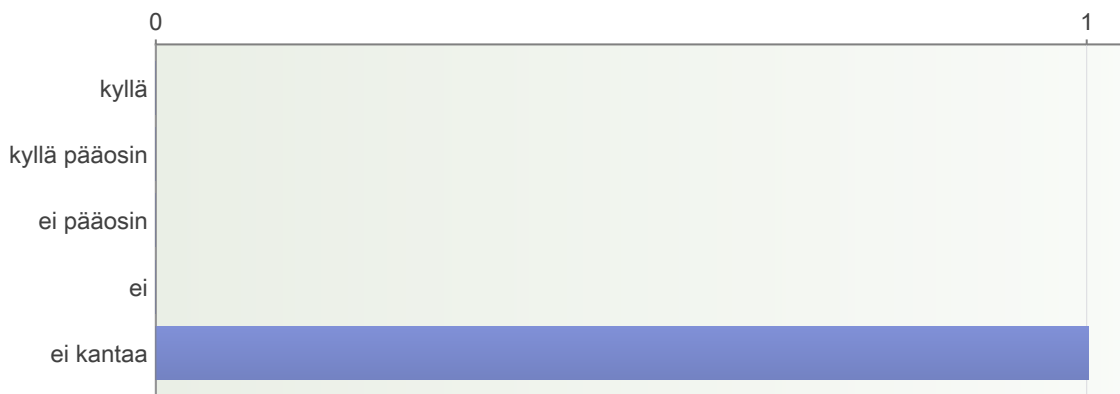
23. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Lakiesityksessä puhutaan vain palvelun tuottajan velvollisuuksista, ei sote –keskusten. Ilmeisesti tässä siis tarkoitetaan kaikkia mahdollisia palveluntuottajia? Sekä kysymys että lakiesitys on tältä osin epäselvä. Ilmeisesti sillä viitataan lakiesityksen lukiuihin 7-9? Luvut ovat hyvin laajat ja yksityiskohtaiset, mikä sekin osoittaa, että lakiesitys on kirjoitettu enemmän yksityisiä palveluntuottajia kuin palveluita tarvitsevia ihmisiä ajatellen.

24. 8d. Mahdollistaako maksusetelijärjestelmä asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

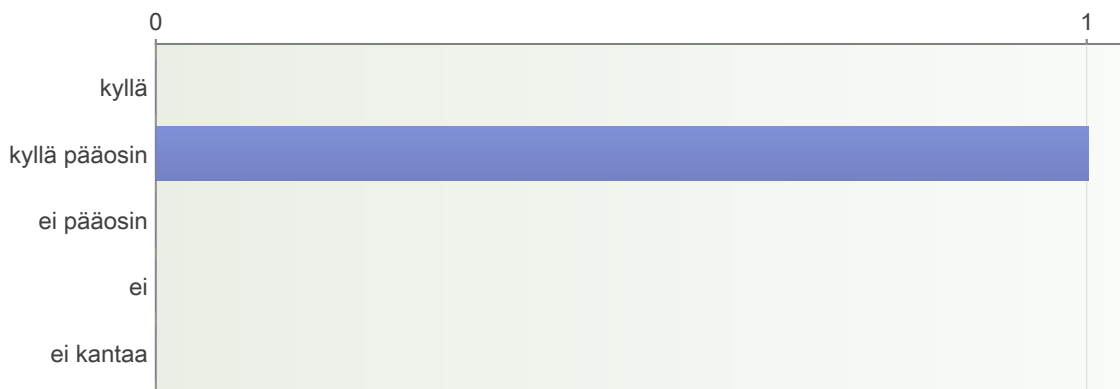
25. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Maksuseteliä koskeva 17 § on niin lyhyt ja vaikeasti avautuva, että kysymykseen on mahdotonta ottaa kantaa. Mitä tarkoittaa esim. virke ” Suoran valinnan palvelun tuottajan on annettava asiakkaalle maksusetelin avulla mahdollisuus valita palvelun tuottaja suoran valinnan palvelukokonaisuuksiin kuuluvissa sellaisissa yksittäisissä toimenpiteissä ja palveluissa, jotka ovat palvelukokonaisuuden itsenäisiä osakokonaisuuksia”? Tulisi esimerkiksi tietää, miltä osin maksuseteli kattaa palvelun kustannukset ja mikä on asiakkaan omavastuuosuus. Järjestelmä luultavasti antaa mahdollisuuden (etenkin isoilla paikkakunnilla) palvelun tarjoajan valintaan, mutta on mahdotonta ennakoita antaako se todellisen mahdollisuuden vaikuttaa myös palveluiden sisällölliseen toteutukseen.

26. 9. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos ja sen toimipiste. Antavatko säännökset asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja?

Vastaajien määrä: 1

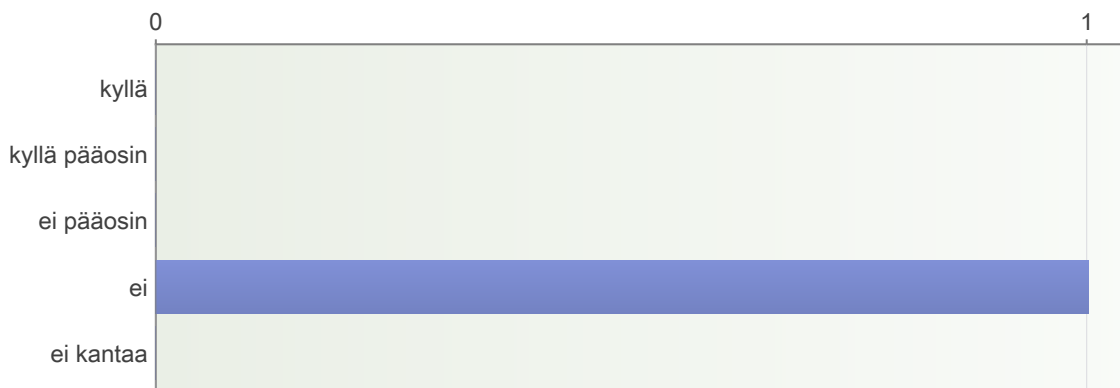
27. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Käytännössä lienee niin, että asiakkaat pyrkivät valitsemaan mahdollisimman lähellä olevan ja helposti saavutettavan toimipisteen ja palvelun. Palveluiden läheisyys ja helppo saavutettavuus on useissa tutkimuksissa ja selvityksissä osoitettu keskeiseksi valintaperusteeksi. Sinänsä tällainen valinnan mahdollisuus on hyvä olla olemassa.

28. 10. Lakiluonnoksen 5 luvussa säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. 10a. Ovatko säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

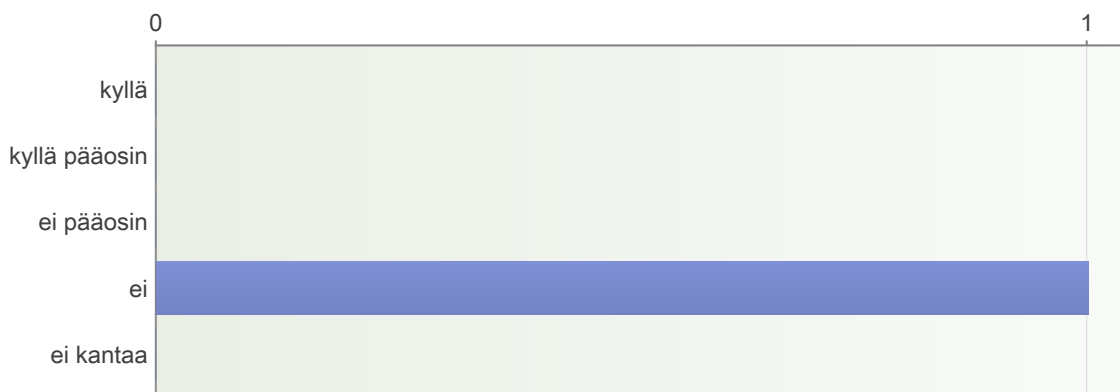
29. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Lakiesityksessä otetaan käyttöön käsitteet maksuseteli ja asiakasseteli, joiden ero voi olla palveluiden tarvisijalle vaikea hahmottaa (se on vaikeaa myös lakiesityksen varsin asiantuntevalle lukijalle). Myös suunnitellut säännökset ovat hyvin epämääräisiä, niistä ei muun muassa selviä, kenelle maakuntien on tarkoitus myöntää asiakaseteleitä. Seteleiden arvon määrittäminen on myös jätetty täysin maakuntien vapaaseen harkintaan, jolloin tässä vaiheessa on osaltaan mahdotonta arvioida, kuinka ne tulevat aikanaan toimimaan. Nykyinen ehdotus ei takaa asiakkaiden yhdenvertaisten perusoikeuksien toteutumista, kuten myös luonnoksen valtiosääntöoikeudellinen arvio antaa ymmärtää, sillä palvelutuottajat jäävät kokonaan ohjaussuhteiden ulkopuolelle, jolloin yksittäinen asiakas on helposti heikossa asemassa suhteessa vahvaan palvelutuottajaan.

30. 10b. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämistä vastuun kannon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

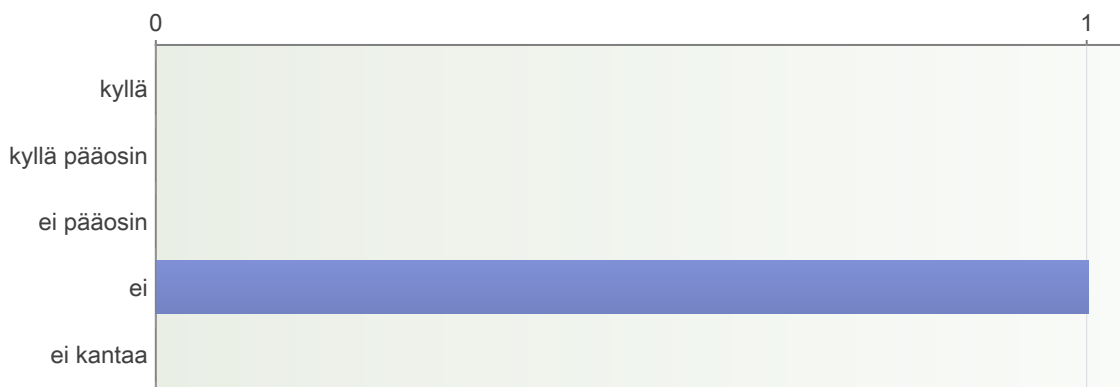
31. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Tämän hetkisen ehdotuksen mukaisesti asiakaseteleillä kustannettavien palvelujen tuotanto jää kokonaan maakuntien ohjaus- ja sopimussuhteiden ulkopuolelle. Maakunnat jäävät siten täysin voimattomiksi eivätkä ne pysty takaamaan kyseisten palvelujen laatua ja riittävyttä. Kuten luonnoksen valtiosääntöoikeudellinen arvio toteaa, perusoikeuksien toteuttamisen kannalta olisi kuitenkin perusteltua, että asiakassetelijärjestelmään liitettäisiin sopimusmenettely. Se on itse asiassa välttämätöntä maakunnan ohjaus- ja vaikutusmahdollisuuksien takaamiseksi.

32. 10c. Ovatko asiakassetelijärjestelmän käyttöönottoa koskevat maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset riittäviä ja turvaavatko ne asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?

Vastaajien määrä: 1

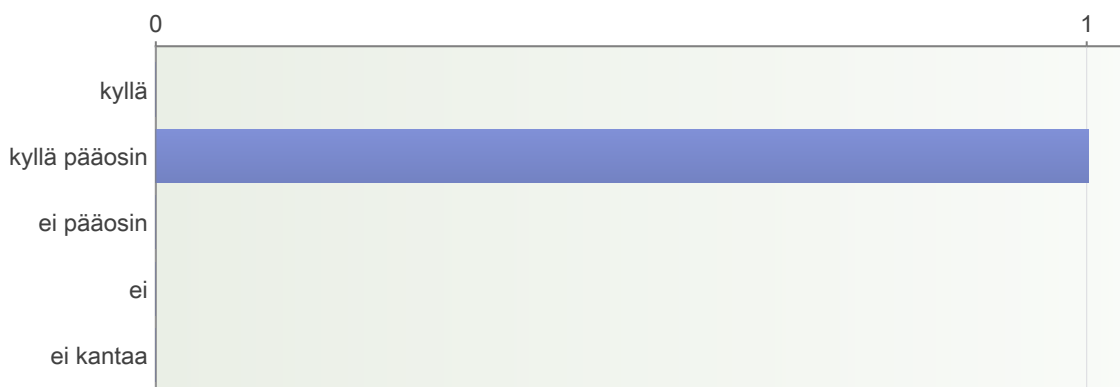
33. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Maakunnan päätöksentekoa ei ole juurikaan rajattu asiakassetelijärjestelmän osalta, joten ehdotuksen perusteella jää erittäin epäselväksi, kuinka asiakkaiden valinnanvapaus ja perusoikeudet tulevat tässä järjestelmässä toteutumaan.

34. 11. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

35. Vapaamuotoiset huomiot.

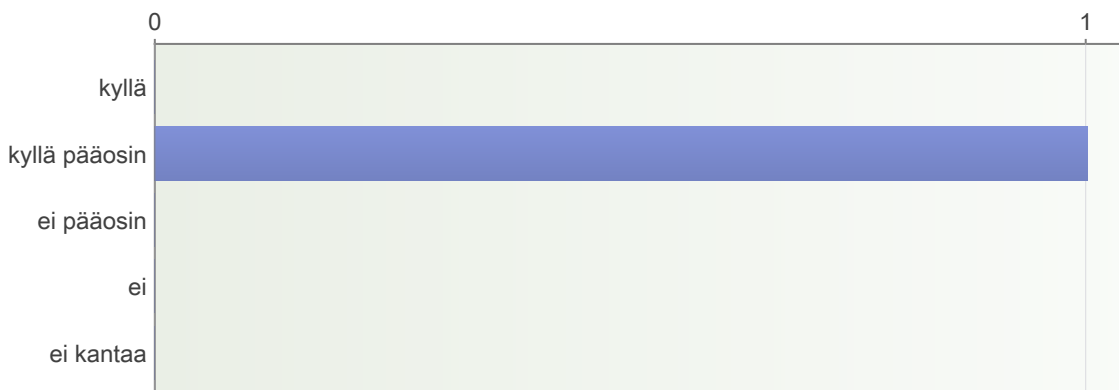
Vastaajien määrä: 1

- Henkilökohtaisen budjetin tekeminen kaikkien vanhusten ja vammaisten oikeudeksi on merkittävä palvelujärjestelmän uudistus, joka edistää merkittävästi palvelujärjestelmän uusiutumista ja asiakkaiden itsemääräämistä. Kaikille asiakkaille henkilökohtainen budjetti ei tule kuitenkaan sopimaan eikä sitä tule odottaa (ks. Emilia Leinosen Jyväskylän yliopiston palkittu opinnäyte henkilökohtaisesta budjetista ja sen soveltamisesta Suomeen <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43690/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201406122009.pdf?sequence=1>). Lisäksi heidänkin, jotka päättävät ottaa henkilökohtaisen budjetin käyttöön, tulee olla mahdollista milloin tahansa nopeasti vaihtaa käyttämään perinteisiä palveluja, sillä henkilökohtaisen budjetin käyttö voi osoittautua ylivoimaiseksi monille palvelujen käyttäjille. Ehdotukseksi, joka sanoo pyrkivänsä edistämään kansalaisten valinnanvapautta ja itsemääräämistä, tässä käytetään ei-sopivaa kieltä, kun puhutaan henkilökohtaisesta budjetista ja asiakaseteleistä "kieltäytymisestä". Puhe kieltäytymisestä on viranomaiskeskeistä puhetta, jolla ei kunnioiteta asiakkaiden todellista valinnanvapautta. Kieltäytymisen sijaan on syytä puhua siitä, valitsevatko asiakkaat henkilökohtaisen budjetin (ja/tai asiakassetelit) käyttöönsä vai eivät. Omien palvelujen sisältöön tulee lisäksi taata vaikutusmahdollisuudet muillekin kuin henkilökohtaisen budjetin käyttäjille.

36. 12. Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteon tukemisesta (tuettu päätöksenteko).

Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia (muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti). Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. Onko tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

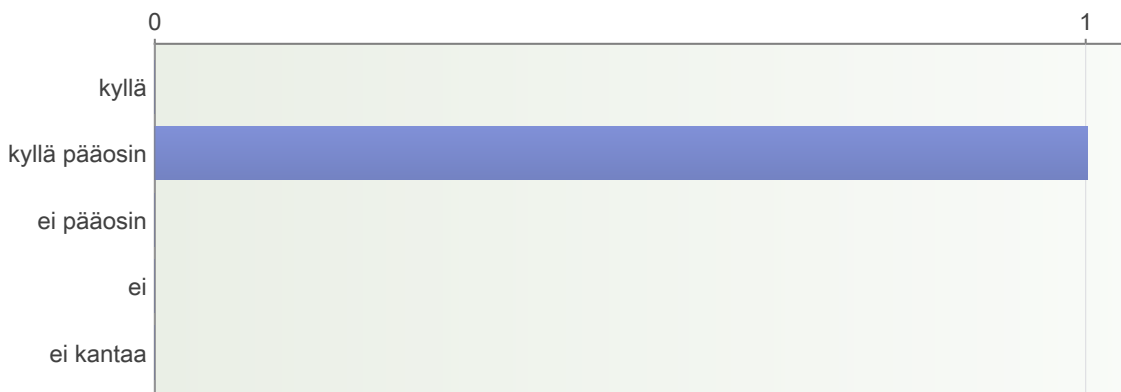
37. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Valinnanvapautta koskevaan lakiesityspakettiin sisältyy esitys potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain sekä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain muuttamisesta päätöksenteossa tukemisen osalta.
Tuen saaminen päätöksenteossa on hyvin perusteltua, mutta lakiesityksessä ei täsmennetä, kuka voi toimia päätöksenteossa tukevana henkilönä, onko kyseessä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen vai vapaaehtoinen avustaja tai omainen. Lakiesityksessä puhutaan vain sopivuudesta ja tietyistä jääviyyttä tai omaa etua koskevista rajoituksista.
Lisäksi tulee turvata se, että kaikki asiakkaat /potilaat saavat riittävästi tukea ja ohjausta tarvittavien palveluiden saamiseksi myös muuten kuin virallisella päätöksellä päätöksenteossa tukevasta henkilöstä. Tuki ja ohjaus palveluiden valinnassa tulisi olla pääsääntö, ei muodollista päätöstä edellyttävä poikkeus.

38. 13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä. 13a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

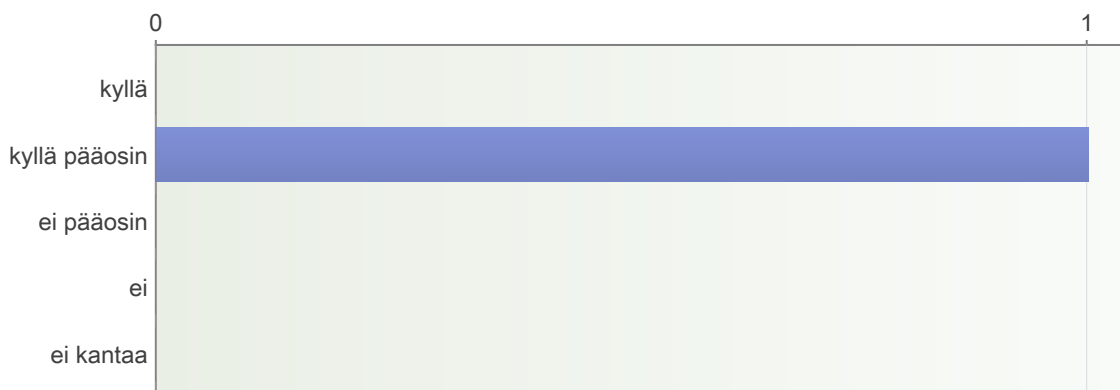
39. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- On huolehdittava riittävällä tavalla siitä, että maakunnalla on todelliset mahdollisuudet valvoa palveluntuottajien toiminnan laatua, henkilöstön riittävää määrää ja ammatillista asiantuntemusta ja asiakas- ja potilasturvallisuutta. On myönteistä, että palvelun tuottajan on liityttävä valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttäjäksi. Huolta aiheuttaa kuitenkin se, pystytäänkö esityksen luomassa aikataulussa rakentamaan valtakunnallinen tietojärjestelmäpalvelu, joka on oleellinen osa toimivaa palvelujärjestelmäkokonaisuutta sekä hyväksymismenettelyä.

40. 13b. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

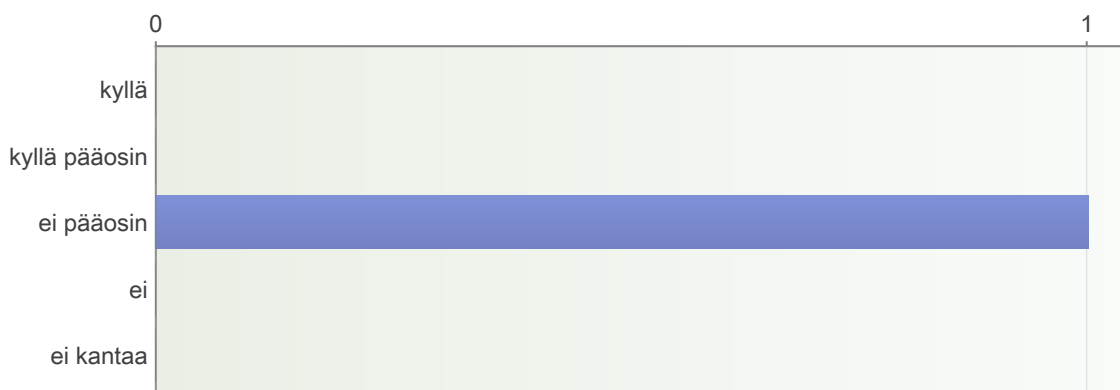
41. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Katso edellinen kommentti.

42. 14. Lakiluonnoksen 8 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palvelun tuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

43. Vapaamuotoiset huomiot.

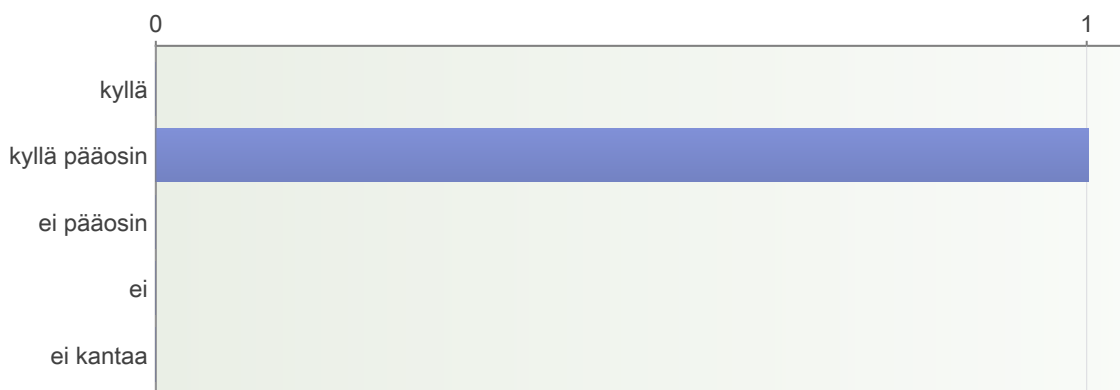
Vastaajien määrä: 1

- Katso aikaisempi kommentti yhtiöittämisvelvoitteesta (kysymys 1).
Lisäksi esitys jättää epäselväksi, miten vastuu paljon palveluja samanaikaisesti käyttävän asiakkaan palveluista jakautuu maakunnan liikelaitoksen ja suoran valinnan palvelujen tuottajien välillä. Erityisesti sosiaalihuollon palvelujen jakaminen sekä suoran valinnan palvelujen että maakunnan liikelaitoksen palvelujen kesken tulee vaikeuttamaan sosiaalihuollon asiakkaiden palvelujen saantia ja ehjiä palveluketjuja. Lisäksi suurin osa sosiaalihuollon palveluista ei ole lyhytaikaisia vaan niissä tarvitaan pitkäaikaista paneutumista asiakkaan usein monimutkaisten elämäntilanteiden ja palvelutarpeiden vuoksi. Sosiaalihuollon palvelujen kahtiajaon vuoksi on erityisen tärkeää varmistaa suoran valinnan palvelujen ohjauksen ja neuvonnan laatu. Siksi on tärkeää säätää siitä, että ohjausta ja neuvontaa voi antaa ainoastaan sosiaalialan ammattihenkilö.
Yleisemminkin palvelujen epäselvä vastuunjako lisäänee kustannuksia ja aiheuttaa haasteita asiakkaiden saumattomien palveluketjujen ja -kokonaisuuksien toteuttamiselle.

44. 15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajalle suoritettavista korvauksista.

15a. Ovatko suoran valinnan palveluita koskevat kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat edellytykset riittäviä turvaamaan palvelujen riittävä rahoitus?

Vastaajien määrä: 1

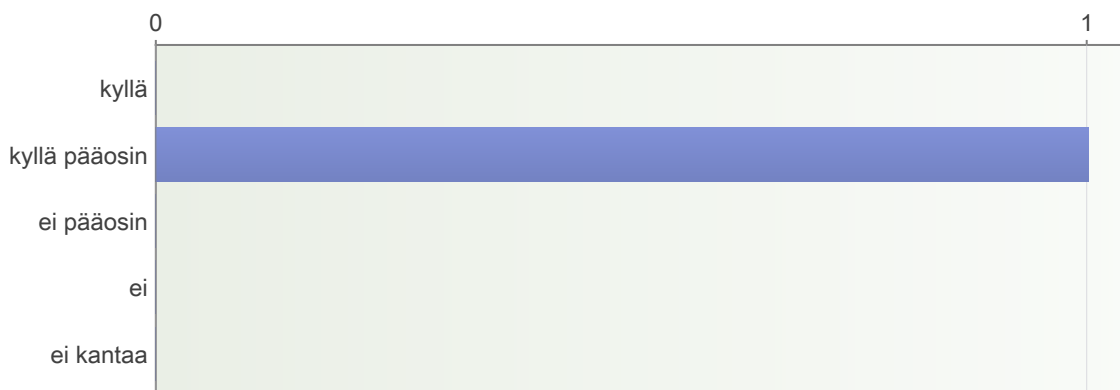
45. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Esityksessä tarkastellaan lähinnä suoran valinnan palveluita koskevia korvauksia. Niiden osalta periaatteet ovat riittäviä. Ns. asiakkaiden "kermankuorinta" on kuitenkin estettävä. Lähinnä huoli aiheutuu siitä, miten maakunnan osaaminen varmistetaan palvelujen laatuun, kustannustehokkuuteen sekä vaikuttavuuteen liittyvien mittareiden tarjoamisesta ja niiden avulla kannustinperäisten korvauksien jakamisesta.

46. 15b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

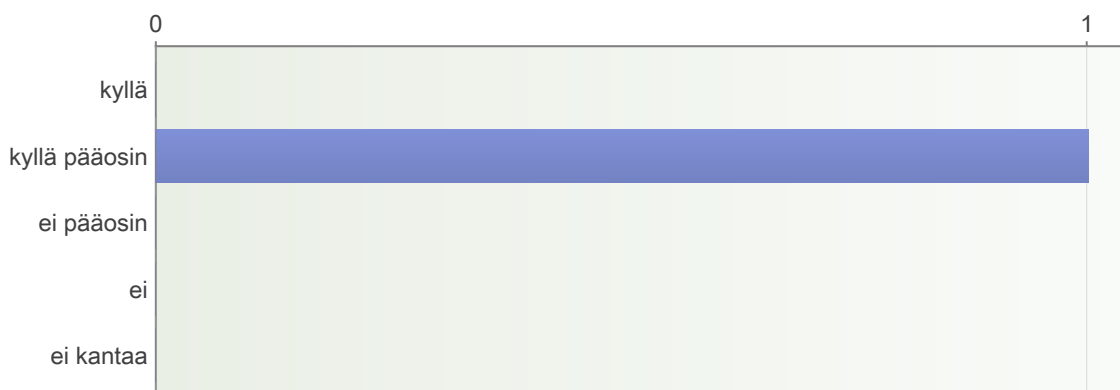
47. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Esityksessä ei oteta kantaa tai esitetä periaatteita maakunnan liikelaitoksen rahoitusperusteista.

48. 16. Lakiluonnoksen 11 luvussa säädettäisiin lain voimaantulosta. Ovatko 71 §:n mukaiset siirtymäsäännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

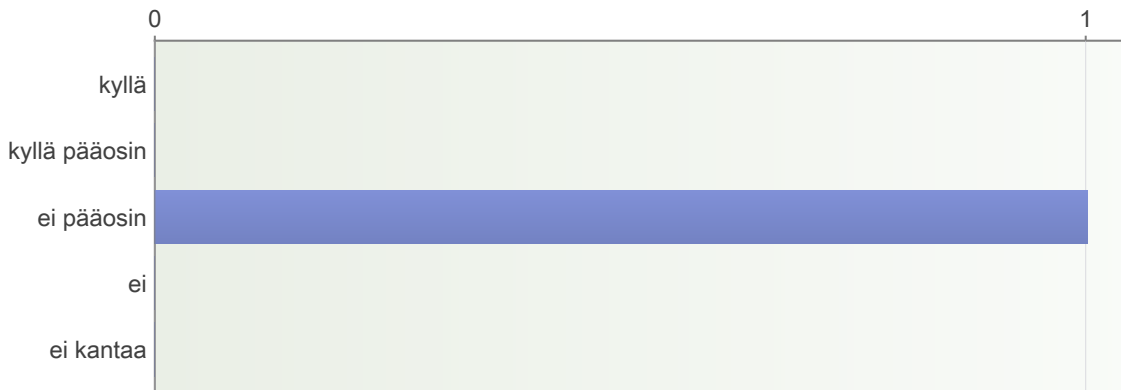
49. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Ottaen huomioon lainsäädännön valmistelun keskeneräisyyden, olisi järkevää myöhäistää lain voimaantuloa, tai ainakin vaiheistaa valinnanvapauden toimeenpanoa kunnes on kertynyt riittävästi tutkittua tietoa ja kokemusta maakuntien päätöksentekoa varten.

50. 17. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

Vastaajien määrä: 1

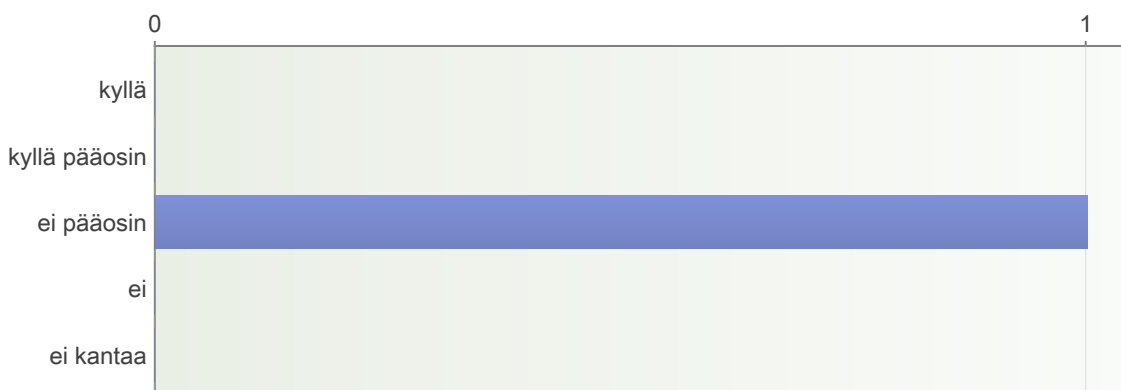
51. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Vaikutukset on arvioitu läpinäkyvästi ja siksi on erittäin tärkeää, että arvioinnin pohjalta todetut riskit ja uhkat otetaan vakavasti huomioon esityksen jatkovalmistelussa.

52. 18. Antaako esitys riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen?

Vastaajien määrä: 1

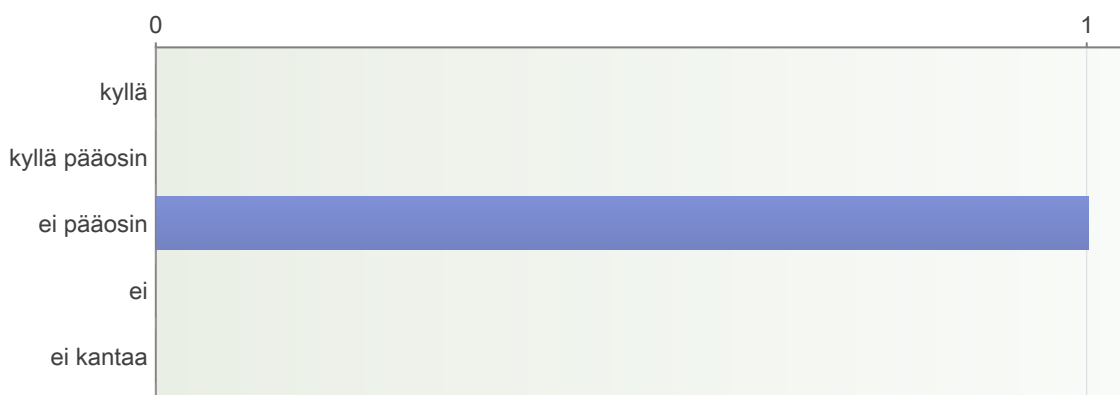
53. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Sosiaali- ja terveydenhuollon markkinat varmasti syntyvät esityksen pohjalta ja se myös näyttää lakiesityksen keskeiseltä tavoitteelta, mutta eri asia on kuinka tasapuoliset ja yhdenvertaiset markkinat eri alueilla syntyvät asiakkaan valinnanvapauden näkökulmasta. Lisäksi markkinat saattavat muotoutua vain suurten ja mahtavien markkinoiksi, jossa pienet paikalliset yritykset ja/tai järjestöt eivät kilpailussa menesty isojen kansallisten tai jopa monikansallisten yritysten rinnalla.
Keskeinen kysymys on, miten turvataan maakuntien riittävä järjestämisosaaminen tässä markkinatilanteessa.

54. 18b. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla?

Vastaajien määrä: 1

55. Jos ei, miten esitystä tulisi muuttaa?

Vastaajien määrä: 1

- Esityksen 57 ja 58 § palvelun tuottajille maksettavia korvauksia koskevissa pykälissä todetaan, että maksu- ja asiakasseteliin voidaan liittää kannustinperusteinen osuus, jonka palvelun tuottaja saa silloin kun annettu palvelu täyttää maakunnan etukäteen määrittelemät palvelun laadun ja onnistumisen kriteerit. Tällä voisi olla myönteisiä vaikutuksia pienten paikallisten toimijoiden toimintaedellytyksiin. Tällöin on oleellista, että kannustin on määrällisesti riittävä ja että laadun ja onnistumisen kriteerit on määritelty asiakaslähtöisellä tavalla, ei (pelkästään) taloudellisin kriteerein. Näistä olisi mahdollisesti syytä säätää täsmällisemmin.

56. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

57. 19. Miten ihmisen lisääntyvä mahdollisuus valita palveluntuottaja ja vaikuttaa siten palveluihinsa vaikuttaa ihmisen hoitoon?

Vastaajien määrä: 1

- Tähän kysymykseen on mahdotonta etukäteen vastata ennen kuin uudelta toimintamallista saadaan riittävästi tutkittua tietoa.

58. 20. Onko laki tarkoituksenmukainen hammashoidon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

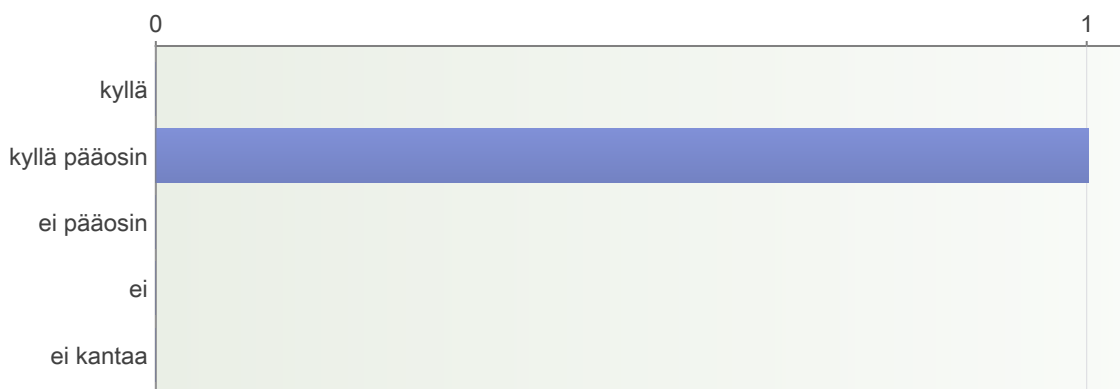

59. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

60. 21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

Vastaajien määrä: 1

61. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Vaikutukset on arvioitu läpinäkyvästi ja siksi on erittäin tärkeää, että arvioinnin pohjalta todetut riskit ja uhkat otetaan vakavasti huomioon esityksen jatkovalmistelussa.

62. 22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Vastaajien määrä: 1

- Vastaaja on yliopisto, jonka asemaan esitys ei suoranaisesti vaikuta. Kuitenkin valinnanvapausmalli tuo sosiaali- ja terveystaloustalouden järjestelmään niin paljon uusia elementtejä, että myös tutkimus-, koulutus- ja kehittäminen vaatisivat oman tarkastelunsa tässä uudessa järjestelmässä. Niitä ei ole lakiluonnoksessa mainittu lainkaan.

63. 23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Ei vastauksia.

64. 24. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Ei vastauksia.